Tolunay, A. ve Alkan A., 2006. Kırsal Kalkınmada Yayım ve Tanıtım, Ormancılıkta Sosyo-Ekonomik Sorunlar Kongresi, 26-28 Mayıs 2006, Bildiriler Kitabı, s.72-79, Ilgaz/Çankırı.

KIRSAL KALKINMADA YAYIM VE TANITIM

Ahmet TOLUNAY Hasan ALKAN

SDÜ Orman Fakültesi Orman Mühendisliği Bölümü Orman Ekonomisi Anabilim Dalı
Doğu Yerleşkesi-32260-Çünür-ISPARTA

ÖZET

Bu bildiri, kırsal yöre halkı ile çalışılırken gereksinim duyulan çeşitli beceri ve metotları açıklamaktadır. Ayrıca, kırsal kalkınmada yayım ve tanıtım konusunda, ilkeler ve amaçların neler olduğunu belirlemeye çalışmaktadır. Bildiri, ayrıca, iletişim ve haberleşme tekniklerini incelemekte ve analiz etmektedir. Bildiri, kırsal yöre halkının katılımının sağlanmasına ve kırsal kalkınma çalışmalarının desteklenmesine yönelik yaklaşımları ortaya koyarak, kalkınma uğraşlarında insanlara yardımcı olmayı vurgulamaktadır. Yayım ve tanıtım çalışmalarında halka yönelik öğretme metotları; farklı nitelikleri olan ve katılım sağlayan grupları ele alan, elde edilen deneyimlerin paylaşılmasını sağlayan metotlar olmaktadır.

Anahtar Kelimeler:Kırsal Kalkınma, Katılımcılık, Yayım ve Tanıtım

ABSRACT

This lecture will explore the various methods and skills required when working with rural people in rural development. It will enable people to gain a clear understanding of the principles, purposes and constraints of rural development extension. The lecture will examine the principles and techniques of communication and the need for integrated “extension packages” tailored to the needs of particular situations. It will lay stress on the benefits of approaches which encourage the participation of the rural people themselves. The learning methods will be varied and largely participative, providing experience in different types of teaching and in small group activity.

Key Words: Rural Development, Participation, Extension

1.GİRİŞ

Kırsal kalkınma, ülkemizde, özellikle planlı kalkınma döneminin başlangıcından bu yana önem ve öncelik verilen bir konudur. Bu sayede, kırsal yörelerin alt yapı sorunlarının çözümünde önemli başarılar elde edilmiştir. Fakat, kırsal yörelere yapılan teknoloji transferi ve kırsal alandaki üretimlerin arttırılmasına yönelik uygulamalarda sınırlı gelişmeler sağlanmıştır. Ayrıca, kırsal yöre insanına benimsetilmeye çalışılan tarımsal uygulamalar gibi ormancılık uygulamalarında da beklenen başarı düzeyine ulaşılamamıştır. Bunun en önemli nedenlerinden biri; kırsal yöredeki sorunların belirlenmesinde, tanımlanmasında, çözüm önerilerinin geliştirilmesinde, kalkınmanın planlamasında ve projelendirilmesinde, halkın katılımının ihmal edilmesi ve halka aktif rol verilmemesidir. Bu nedenle, son zamanlarda katılımın önemi anlaşılmış ve halkın katılımının sağlanmasına yönelik araçlar üzerinde durulmuştur. Bu çerçevede, halkın katılımının sağlanmasında yayım ve tanıtım (extension) çalışmalarının önemi ortaya çıkmıştır. Ayrıca, yayım ve tanıtım çalışmalarının, çevre ve ormancılık alanında küresel ölçekte gündeme gelen yeni kavram, strateji, politika ve uygulamaların kırsal halka öğretilmesi ve benimsetilmesindeki önemi de görülmüştür. Bu bildiride, kırsal kalkınma amaçlı uygulamalarda önemli yeri olan yayım ve tanıtım çalışmaları incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

2. KIRSAL KALKINMA

Ülkenin sosyal, siyasal ve ekonomik göstergelerinin olumlu yönde değişim geçirdiği bir süreç olarak tanımlanabilen kalkınma, farklı çalışma konularını içermektedir (Savaş, 1979). Kırsal kalkınma ise, yüksek nüfus artış oranı, kırsal nüfusun aşırı kalabalıklığı, tarım dışı sektörlerde istihdam olanaklarının kıtlığı, tarımsal üretim tekniklerinin ilkelliği ve tarım sektöründeki işsizliğin yaygınlığı gibi kalkınma sorunlarına sahip ülkelerde kalkınma çabaları içerisinde önemle üzerinde durulması gereken bir konudur (Oakley ve Garforth, 1985; Tolunay ve ark., 2005). Kırsal halkın ekonomik, sosyal ve siyasi amaçlar ile gelişmiş toplum statüsüne dönüştürüldüğü bütünleşik bir süreç olan kırsal kalkınma çalışmalarında, kırsal halkın problemleri belirlenmekte ve tanımlanmakta, bu problemlere göre uygun çözüm önerileri geliştirilmektedir (Oakley ve Garforth, 1985). Teşhis edilen sorunların niteliği ve alternatif çözüm yollarına göre de kırsal yapıya farklı konularda ve zamanlarda müdahale edilmektedir (Anonymus, 1988).

Kırsal kalkınma günümüzde yerel, bölgesel ya da ülkesel bir sorun olmaktan öte, evrensel bir sorun olarak kabul görmektedir. Bu nedenle, bir çok kuruluş ulusal ve uluslararası projelerle kırsal halkın geliştirilmesi yönünde çaba harcamaktadır.

3. KIRSAL KALKINMADA YAYIM VE TANITIM

Gelişmekte olan ülkelerde kırsal kalkınma çalışmalarında, istenilen başarı düzeyine ulaşılamadığı bilinmektedir. Nitekim, kırsal kalkınmayı destekleyen birçok ulusal ve uluslararası kuruluş, kırsal kalkınma projelerinin büyük bir kısmının yoksulluğu ortadan kaldırmada başarısız olduğunu belirtmektedir. Yapılan değerlendirmelere göre, yoksullar uygulanan projelerin faydalarını alamamaktadır. Bunun en önemli nedenlerinden, biri kırsal kalkınma çalışmalarına yöre insanının katılımının sağlanamamasıdır. Geleneksel uygulamaların açmazı olarak görülen bu durum, kırsal kalkınma çalışmalarında halk katılımının önemsendiği yeni bir anlayışın gelişmesine neden olmuştur. Katılımın temel noktası, toplumun gereksinimlerinin gözetilmesi, katılım sürecine tüm ilgi gruplarının aktif bir şekilde girmeye istekli olması ve bunu desteklemesidir (DPT, 2000). Kırsal kalkınma, ayrıca bir eğitim ve bir örgütlenme işidir. Etkili bir öğrenmeyi ve öğretmeyi gerektirmektedir (Tolunay ve Korkmaz, 2005a). Bu bağlamda, kırsal kalkınmada yayım ve eğitim çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır.

3.1. Tanım ve Kapsam

Yayım ve tanıtım farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Örneğin; Sim ve Hilmi (1987) yayım ve tanıtım kavramlarını "*yöresel işbirliği ile kaynakların nasıl harekete geçirilebileceğini, kırsal kalkınmada ortaya çıkan engellerin nasıl aşılabileceğini, hangi hüner, davranış ve bilginin var olduğunu ve bunların yöresel koşullar ile nasıl bütünleştiğini gösteren bir süreçtir"* şeklinde tanımlamaktadır. Malla ve Arkadaşları (1988) bu kavramları; "*insanların problem ve gereksinimlerini dinleyerek, onların kendi kendilerine yardımcı olmalarını sağlamak üzere, yine insanlarla birlikte yapılan çalışmalardır*" şeklinde tanımlamaktadır. Falconer (1987) ise bu kavramlar hakkında; *"insanlarla bağlantı kuran, onları bilgilendiren ve ikna eden bir eğitim sürecidir"* sözlerini ifade

etmektedir. Yayım ve tanıtım çalışmaları ile çiftçiler, araştırıcılar, yöneticiler ve liderler arasındaki bilgi akışı kolaylaşmaktadır. Öte yandan Smith (1993) yayım ve tanıtım kavramlarını; *"kişilerin sahip oldukları düşünceleri anlayarak ya da algılayarak, onların sağlıklı karar almasına yardımcı olmak amacıyla yapılan bilinçli bilgi haberleşmeleridir"* olarak tanımlamıştır. Bu tanımlar sonucunda yayım ve tanıtımı, insanların içinde bulundukları aktif öğrenme süreci olarak belirtmek mümkündür.

Yayım ve tanıtım çalışmaların amaçları; (a) kırsal yörede yaşayan birey ve ailelerin yaşam koşullarının iyileştirilmesi ve kendi kendilerine yetecekleri bir yaşama kavuşturulması, (b) içinde bulundukları problemleri tanımaları, (c) bu problemlerin çözülemeyecek problemler olarak görülmesinin önlenmesi ve bunların üstesinden gelebilmelerinin sağlanması, (d) doğrudan kendi geleceklerini ilgilendiren kırsal kalkınmayı sağlayabilmek için, sahip oldukları yeteneklerin geliştirilmesi olmaktadır.

Bu amaçlara ulaşılabilmek için; (a) karşılıklı bilgi alış-verişi veya haberleşme çalışmaları ile kırsal yöre halkının sahip olduğu bilgi temeli, hünerleri, becerileri ve karar mekanizmalarının geliştirilmesi, (b) problemlerinin çözülmesine yardımcı olacak bilgi ile gerekli araç ve gereçlerin sağlanması, (c) karşılıklı işbirliğinin teşvik edilmesi ve kırsal halk tarafından geliştirilen iyi ve güzel örnek uygulamaların yaygınlaştırması, (d) kırsal kalkınma ile ilgili köy kalkınma birliği veya tarımsal kalkınma kooperatifleri, vb gibi yerel halk kuruluşlarını kurmalarına yardımcı olunması, (e) kırsal halkın kendilerine olan güvenlerinin geliştirilmesine yardımcı olunarak, içinde bulundukları durumun kader olmadığına ve değiştirme olanağının olduğuna inandırılması gerekmektedir (Smith, 1993).

Buraya kadar yapılan açıklamalar dikkate alındığında, yayım ve tanıtımın kapsamı ve özellikleri de belirginleşmektedir. Buna göre yayım ve tanıtım; (a) kırsal yöre halkına yönelik bir eğitim sürecidir, (b) kırsal halkı problemlerin çözümüne katarak, onlarla birlikte sonuçlara ulaşmaktır, (c) kırsal halktan 'bilgi ve hünerlerini' öğrenmek, yapılan en iyi uygulamaları belirleyerek bunu diğer kişilere anlatmak ve yaygınlaştırmaktır, (d) bilinçli bilgi haberleşmeleridir ve yayım ve tanıtım için belirlenen hedef gruplar için uygun ve yerinde haberleşme araçları ve yöntemlerinin kullanılmasıdır (Smith, 1993).

3.2. Yayım ve Tanıtımın İlkeleri ve Geleneksel Uygulamalardan Farklılıkları

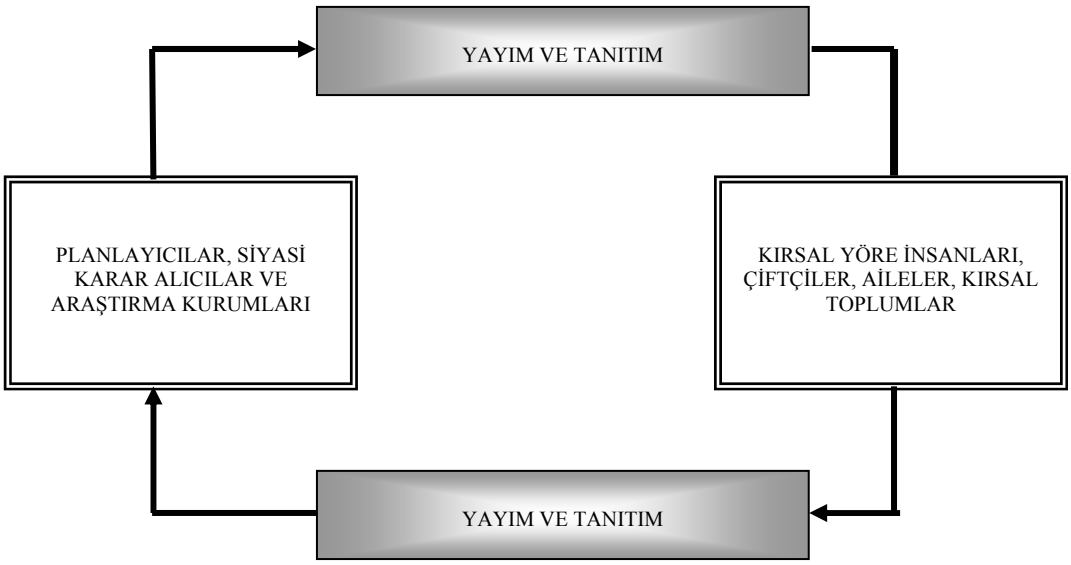
Yayım ve tanıtımın geleneksel yaklaşımlarla olan farkının ortaya konabilmesi için ilkelerinin bilinmesi gerekmektedir. Bu ilkeler şu şekildedir (Smith, 1993):

a) Yayım ve tanıtım insanlar için değil, insanlarla birlikte yapılan bir etkinliktir. Bu nedenle herhangi bir yayım tanıtım etkinliğinin tasarımında kırsal halk rol üstlenmelidir. Halk, yaşamı için önemli olan kararları kendi kendine alabilmeli ve bunun için gerekli olan bilgi ve güvene sahip olmalıdır.

b) Yayım ve tanıtım çalışmalarının etkili olup olmadığının ölçüsü, halkın yaşam standartlarının uygulanan planlar ile yükseltilip yükseltilemediğidir.

c) Yayım ve tanıtım çalışmalarında iki yönlü bir akım bulunmaktadır. Şekil 1'de görüldüğü gibi akımın bir ucunda yayım ve tanıtım çalışmalarını yapan kuruluş, diğer ucunda ise verilmek

istenen mesajların iletildiği hedef kitle, yani insanlar bulunmaktadır. Yayım ve tanıtım çalışmaları, çeşitli alanlarda hizmet veren kurum ve kuruluşlar tarafından, halkı belli konularda eğitmek ve bilinçlendirmek amacıyla yapılmaktadır. Bu çalışmalarda öncelikle eğitimin hedeflendiği ya da mesajın iletileceği hedef kitlenin belirlenmesi ve tanımlanması gerekmektedir.

Şekil 1.Yayım ve Tanıtımın Bağlantıları

d) Yayım ve tanıtım, kırsal halka bir bilgi birikiminin tek yönlü aktarımı değil, aynı zamanda onlardan çeşitli düşünce ve bilgilerin alınmasıdır.

e) Yayım ve tanıtım, kırsal kalkınma amacıyla faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlarla birlikte yürütülen bir etkinliktir. Bu kurum ve kuruluşlara ait örnekler; (1) politik kurumlar (yöresel parti liderleri, geleneksel liderler), (2) destekleyici kurumlar (kooperatifler, kredi veren kurumlar), (c) resmi kuruluşlar (tarımsal kuruluşlar ve sağlık kurumları), (3) yerel okullar (bilge kişiler, öğretici anne ve babalar), (4) kırsal yöredeki sosyal ve kültürel sorunları ortadan kaldırmak ve toplumsal hareketi desteklemek için faaliyet gösteren toplumsal kalkınma kuruluşları ve ajansları (örneğin; Türkiye Kalkınma Vakfı-TKV gibi kurum ve kuruluşlar).

f) Kırsal halkı eğitmek ve bilinçlendirmek amacıyla yapılan yayım ve tanıtım çalışmalarında hedef kitlenin belirlenmesi ve tanımlanması önemlidir. Yayım ve tanıtım çalışmaları, toplumun farklı gruplardan oluştuğu durumlarda, her bir gruba ayrı ayrı hitap edebilmelidir. Zira, farklı nitelikleri ve özellikleri olan gruplar, diğer gruplardan farklıkları nedeniyle kendilerine özgü olan farklı bir çalışma ortamı gerektirebilir. Bu gibi durumlarda farklı hedef grupları oluşturulabilir. Bu uygulamada benzer özellik sergileyen kişiler, bir hedef grubu içerisinde toplanabilir. Gruplandırmada insanların farklı özelliklere sahip olduğu; ihtiyaçlarının, problemlerinin, kaynaklarının ve kısıtlarının değişebildiği unutulmamalıdır.

3.3. Yayım&Tanıtım Çalışmaları ve Halkın Eğitimi

Halkın bilgilendirilmesi ve eğitimi amacıyla yapılan yayım ve tanıtım çalışmalarında; kişilere etkili öğrenme olanağı sağlama, çocuklar ve yetişkinlerin öğrenim farklılıklarını kavrayabilme, aktif öğrenmeyi sağlama ve yapılan eğitim çalışmasının değerlendirme gibi konulara büyük önem verilmektedir.

Yayım ve tanıtım çalışmalarıyla yapılan eğitim ve özellikle kırsal halkın eğitimi, örgün ve yaygın eğitim sistemlerinden farklılıklar göstermektedir. Bilindiği gibi örgün eğitim, amaca göre hazırlanmış programlarla okul çatısı altında, belirli yaş grubundaki ve aynı seviyedeki bireyler için yapılan düzenli eğitimdir. Örgün eğitim; okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim kurumlarını kapsamaktadır. Yaygın eğitim ise; örgün eğitimden yararlanamamış veya örgün eğitimin herhangi bir kademesinden ayrılmış veya herhangi bir kademesinde bulunan kişilere, örgün eğitimin yanında veya dışında verilen eğitimin tümünü kapsar. Yaygın eğitimin amaçlarından bazıları; halka okuma ve yazma öğretmek, örgün eğitimden yararlanmamış olanlara eksik eğitimlerini tamamlamaları için sürekli eğitim olanakları hazırlamak şeklindedir. Kırsal kalkınma çalışmalarında yer verilen eğitim çalışmalarında ise, kırsal yörelerin zor koşullarında yaşamlarını sürdüren insanlara, geçimlerini sağlayabilmeleri için gerekli yaşam dersleri öğretilmektedir. Kuşkusuz bu insanların yıllardır elde ettikleri yaşam deneyimleri vardır. Bu yönüyle kırsal halka yönelik eğitim çalışmalarında onlara; bilgi, hüner ve anlayışlarının bir çok kaynaktan geldiğini ve bunların yöresel kaynaklar ile bağlantısı olduğunu hatırlatmak ve göstermek de gerekmektedir. Böylece, kırsal halka yönelik eğitim çalışmalarının amaçları kendi içinde de farklılıklar göstermektedir. Örneğin bu amaçlar arasında; (1) Yayım ve tanıtımda yeni metotları denemek ve bunlar ile çeşitli nitelikteki insanlardan bilgi edinmek, (2) Öğrenmeyi harekete geçirme (motivasyon) konularını incelemek, (3) Bir çok farklı öğrenme ve öğretme metotlarını değerlendirmek ve incelemek, bu süreç içerisinde katılımcılara çeşitli öğrenme yolları konusunda yardımcı olmak, (4) Katılımcılara kendi öğrenim süreci içerisinde daha uyanık olmalarını sağlamak, gibi konular da yer alabilmektedir.

Kırsal kalkınma çalışmalarında halka yönelik eğitim faaliyetlerinin, klasik eğitim faaliyetlerinden farklı olduğu daha önce belirtilmişti. Bu farklılığı özellikle eğitim verilecek ya da alacak kişilerin özelliklerinden kaynaklanmaktadır. Çünkü, bu kişiler ilk, orta ya da yükseköğretim kurumlarına devam eden öğrenciler gibi değildirler. Eğitim mekanları düzenli sıraların bulunduğu sınıflar gibi değildir. Yeri geldiğinde köy odası, muhtarlık binası, kahvehane, sağlık ocağı, cami, eğitimin yapıldığı sınıf işlevini görebildiği gibi; yeni bir ürün ya da toprak işleme metodunun tanıtıldığı mekan olan bir tarımsal arazi de bu işlevi yerine getirebilmektedir.

Kırsal halka yönelik eğitim çalışmalarında, aşağıda ana başlıklar altında verilen konular önemlidir:

(1) Bu eğitimler yetişkin insanlarla yapılmaktadır. Yetişkinliğin önemli anlamları olup, bunlar şu şekildedir; (a) Yetişkinliğin ilk anlamı olgunluktur. Olgun kişiler, yaşam deneyimleri ile elde edilen bir dizi beceri ve yeteneğe sahiptir. Ayrıca, yetişkin kişilerin duyarlı bakış açıları vardır ve kendi

kapasitelerini ölçebilirler, (b) Yetişkin kişilerin kendilerine özgü özerk bir yapıları vardır. Kendi kendilerine olan sorumluluklarının bilincinde olduğu gibi, başkalarına karşı olan sorumluluklarının farkındadırlar.

(2) Yetişkin öğrencilerin özellikleri de farklıdır. İnsanlar hayatları boyunca bilinçli yada bilinçsiz bir çok şey öğrenirler. Yetişkinler, yaşam deneyimleri ile birlikte elde ettikleri değerleri birlikte getirirler. Ayrıca, yetişkinler, öğrenim sürecine amaçları ve beklentilerini getirirler. Oysa, ilköğretim çağındaki bir çocuk neyi verirseniz onu alır. Yetişkinler daha çok akranlarından öğrenirler. Bu yüzden böyle uygun eğitim ortamları yaratılmalıdır. Ayrıca, yetişkinler onurlu ve şerefli bireylerdir. Bu nedenle eğitim verirken, onları utandıracak olaylardan ve davranışlardan kaçınılmalıdır. Öte yandan, yetişkinlerin hafızaları zayıf olabilir. Bu nedenle onların hafızaları canlandırılmalıdır. Son olarak, her bir yetişkin kişinin, kendine özgü ve tercih ettiği bir öğrenim metodu vardır.

(3) Kırsal kalkınma amaçlı eğitim çalışmalarında iki yönlü öğrenim süreci vardır. Yapılacak eğitim, yöre halkının bilgi düzeyi üzerine kurulmalıdır.

(4) Eğitimde motivasyon önemlidir. Motivasyon, bir şeyleri yapmaya yönelik olan arzudur. Motivasyon başarı ile gelişir. Bir başarı diğer bir başarıyı yaratır.

(5) Öğrenmenin çeşitli engelleri ya da öğrenmenin gerçekleşmesinde karşılaşılabilecek çeşitli zorluklar vardır. Bunlardan bazıları; (a) Fiziksel zorluklar (örneğin; biyolojik olarak görme yeteneğinin olmaması veya zayıf olması), (b) Durumsal zorluklar (örneğin; eğitim kursu yanlış bir zamanda ele alınmıştır, (c) Kişiler arasındaki ilişkiler (örneğin; öğrenmeye istekli kişiler arasındaki ilişkiler arasındaki öğrenmeye engel teşkil edebilir), (3) Uyumsuzluk (örneğin; öğrenilmesi önerilen konunun, geleneksel inanç sistemine ters gelmesi), şeklinde belirtilebilir.

Öğrenmenin önündeki engeller ortadan kaldırılmaya çalışılmalıdır. Öğrenmenin önündeki engeller kaldırıldığında, insanlar bilgi ile donanmaktadır. Bilgi ile donanan kişilerin neler yapılabildiğini aşağıda verilen şiir çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermektedir:

"İnsanlara git !
Onların arasında yaşa,
Onlardan bir şeyler öğren.
Ve, Onları sev !
Neyi bildikleri ile işe başla.
Sahip olduklarını geliştir, artır.
Fakat iyi liderler...
Görevlerini tamamladıklarında başarıya da ulaşmış olurlar.
Ve tüm insanlar,
"Biz bunu kendi kendimize yaptık derler"

(Lao Tsu, M.Ö. 700, Çin)

3.4. Öğrenme ve Öğretme Metotları

Yeni bir bilginin öğrenilmesi ya da kişilere öğretilmesinde kullanılan çeşitli metotlar vardır. Bunlar şu şekildedir:

(1) Sunum Metotları: Yeni bir bilginin öğretici tarafından takdim edilmesidir. Genellikle ders verilerek ya da konferans olarak konuşma şeklinde yapılır. Bu esnada bazen sesli ve görüntülü sunum araçlarından yararlanılır. Bu metot tek yönlü bir iletişim ya da haberleşmedir.

(2) Keşfedici Metotlar: Öğrenen ya da öğretilen kişiler yeni beceriler, olaylar bilgileri pratik çalışmalar yaparak keşfederler. Eğer okuma yazma biliyorlarsa okuyabilirler ya da deney yaparlar.

(3) Katılımcı Metotlar: Eğitilen kişiler gruplar halinde öğretime katılırlar ve öğrendikleri konuları birlikte paylaşırlar. Bu metot bir öğretici ile yapıldığı gibi, öğreticisiz de yapılabilir. Örneğin, grup tartışması böyle yapılan bir eğitim şeklidir.

Aşağıdaki deyişler öğrenme ve öğretme metotları hakkında önemli ipuçları vermektedir;

"insanlar;
duyduklarının % 20'sini,
duydukları ve gördüklerinin % 40'nı,
kendi kendine öğrendiklerinin % 80'nini,
hatırlarlar...! **(Anonim)**

"duydum ve unuttum.
gördüm ve hatırladım,
yaptım ve anladım…"
(Çin Atasözü)

Öğrenme ve öğretmede çok çeşitli metotlar kullanılabilir. Çünkü, insanların grup veya tek tek öğrenmeyi tercih etme yönünde istekleri vardır. Öte yandan, birden fazla metot da aynı anda kullanılabilir. Zira, kullanılan bir metot diğerine destek verir.

3.4. Yayım ve Tanıtım Çalışmalarının Aşamaları

Öğrenme ihtiyaçlarının belirlenmesi ile başlayan yayım ve tanıtım çalışmaları, belki de hiç sonlanmayacak bir süreç olarak değerlendirilebilir (Smith (1993).

Şekil 2' de gösterilen bu sürecin açıklaması şu şekilde verilebilir;

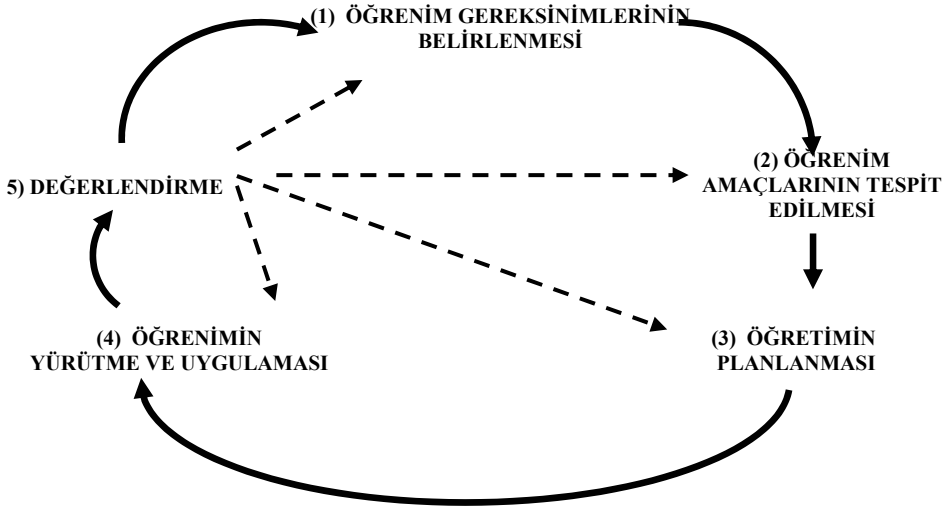
(1) Yayım ve tanıtımı yapacak olan birim, kırsal yöre halkı ile birlikte hangi öğrenim konularına gereksinim duyulduğunu belirler. Bu öğrenimin en iyi hangi yol ile yapılacağını düşünür ve inceler.

(2) Daha sonra öğrenim amaçlarının neler olduğuna karar verilir. Yani, öğrenim çalışması bitirildiğinde, halkın hangi bilgi birikimine sahip olacağı önceden belirlenmektedir.

(3) Üçüncü aşama öğrenim çalışmasının planlaması aşamasıdır. Planlama aşamasında, öğrenim çalışmasının içeriği ve öğrenimde kullanılacak metotlar belirlenmektedir. Bunun için konunun içeriği ve kullanılacak olan metotların seçiminde eğitimi yapılacak topluma uygun içerik ve metodun seçilmesine çalışılmalıdır.

(4) Öğrenimin yürütme ve uygulaması dördüncü aşamada gerçekleştirilmektedir.

(5) Değerlendirme aşaması son aşamadır. Bu işlem bireysel ya da grup olarak yapılabilir. Sözlü veya yazılı şeklinde olabilir. Örneğin; katılımcılara ne öğrendikleri sözlü olarak sorulabilir, ya da kısa bir anket düzenlenebilir. Öte yandan, değerlendirme çalışmalarıyla, bundan sonra ele alınacak olan eğitim çalışmalarına yol gösterecek bilgiler de elde edilir.

Şekil 2. Yayım ve Tanıtım Çalışmalarının Aşamaları (Smith (1993)

4. YAYIM VE TANITIM ÇALIŞMALARI AÇISINDAN ÜLKEMİZDEKİ MEVCUT DURUM VE YAPILMASI GEREKENLER

Ülkemizde, toplam nüfusun %35'i kırsal alanda yaşamaktadır. Kırsal nüfusun aşırı kalabalıklığı kırsal kalkınma üzerinde durulmasını gerektirmektedir. Öte yandan, kırsal nüfusun %33'ü orman köylerinde yaşantısını sürdürmektedir (URL-1, 2006). Orman köyleri, kırsal kalkınma çalışmalarının öncelikle yapılması gereken yörelerdir.

Kırsal kalkınma çalışmalarında kırsal halka benimsetilmeye çalışılan tarımsal uygulamalar gibi ormancılık uygulamalarında da arzulanan başarı düzeyine ulaşılamamıştır. Örneğin, ormancılıkta emek-yoğun teknolojiler seçilmesine rağmen, kişi başına yıllık gelir 150-250 $ olabilmiştir. Orman kaynaklarına olan bağımlılık sürmektedir (URL-2, 2005). Meydana gelen orman yangınlarının % 90'ı insan kaynaklıdır. Usulsüz otlatmalar, açmacılık, kaçakçılık, gibi yararlanmalar devam etmektedir. Kısacası, orman köylüsünün sosyo-ekonomik yapısı iyi değildir ve ormanlar üzerindeki insan baskısı giderilememiştir.

Başarısızlıkların temelinde; (a) kırsal kalkınma çalışmalarının çok sektörlü bütünleşik ve katılımcı programlar olarak ele alınmaması, (b) projelerin, genellikle geçim ekonomisi amaçlı, köylülere doğrudan ekonomik avantajlar sağlamaya yönelik yardımlar şeklinde uygulanması ve köylünün kendisini geliştirmesine ve ekonomik değer üretmesine uygun ortamların yaratılamaması, (c) girişimciliğin geliştirilemediği gibi örgütlenmede de istenilen hedeflere ulaşılamaması, (d) tarım alanları, ormanlar, meralar, akarsular, göller gibi sahip olunan kaynakların etkin ve verimli kullanımının sağlanmasına yönelik yeterli bilgi birikiminin oluşturulamaması, gibi nedenler

bulunmaktadır. Bu nedenlerin ortaya çıkmasındaki en büyük etken ise eğitim seviyesinin düşüklüğüdür.

Ülkemizde, yayım ve tanıtım çalışmaları, farklı kurum ve kuruluşların ilgi ve görev alanında bulunmaktadır. Örneğin, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'nın yardımcı hizmet birimleri içinde "Yayın Dairesi Başkanlığı" bulunmaktadır. Bu bakanlığın yaptığı yayım ve tanıtım çalışmaları, taşrada kuruluşları olan "Çiftçi Eğitim ve Yayım Şube Müdürlükleri" eliyle yürütülmektedir. Yayın Dairesi Başkanlığı görev ve hizmet alanı tanımlamasında toprak, bitki, hayvan, vb. çok çeşitli konular arasında ormancılık ve orman ürünleri konuları da yer almaktadır. Ancak, bu bakanlık tarafından yürütülen çalışmalar daha çok çiftçi eğitimine yönelik konuları içermekte, ormancılıkla ilgili konulara yeterince ağırlık ve önem verilememektedir. Fakat, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT) tarafından, radyo ve televizyon programları aracılığı ile yapılan "Yaygın Çiftçi Eğitim Programı (YAYÇEP)", bu Bakanlığın yürüttüğü çalışmalara verilebilecek başarılı bir örnektir. Bu programlarda; bahçe bitkileri yetiştiriciliği, hayvancılık, meyvecilik, arıcılık, süs bitkileri yetiştiriciliği, vb. konularda çiftçiler bilgilendirilmektedir. Bunun yanında, çiftçi mektupları ve tarla günleri gibi radyo programları da bulunmaktadır (URL-3, 2006).

Yayım ve tanıtım çalışmaları, Çevre ve Orman Bakanlığı ve Orman Genel Müdürlüğü merkez teşkilatında daire başkanlığı, Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolu Genel Müdürlüğü, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ve Orman Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü (ORKÖY)'nde ise şube müdürlüğü düzeyindeki birimler tarafından yürütülmektedir. Taşrada, orman köyleri düzeyinde bu çalışmaların yürütülmesine yönelik birimler bulunmamaktadır. Çalışmalara verilen önem, ayrılan personel ve finans kaynaklarının yetersiz oluşu yayım ve tanıtım çalışmalarını kırsal kalkınma uğraşlarında etkin bir araç olarak kullanımı engellemektedir. Çevre ve Orman Bakanlığı araştırma, eğitim, yayım ve bilinçlendirmeye yönelik harcamaları ortalama % 0.2 civarında (URL-4, 2004) olup, daha çok orman-halk ilişkilerinin düzenlenmesine yönelik olarak gerçekleştirilmektedir. Bu kapsamda yapılan bazı uygulama ve etkinlikler (1) dünya ormancılık günü ve ağaç bayramı etkinlikleri, (2) 1982 yılından itibaren başlamış olan televizyon belgeselleri ve kısa filmler, (3) radyo ve televizyon konuşmaları, (4) fotoğraf ve resim sergileri, (5) hikaye, roman ve şiir, gibi alanlarda düzenlenen yarışmalar, (6) sempozyum, kongre, seminer, fuar gibi etkinlikler düzenleme veya katılma, (7) orman köyleri kurultayı düzenleme ve (8) ormancılıkla ilgili çeşitli konularda yazılmış kitaplar, dergi, periyodik yayınlar, broşür, afiş ve çıkartma türünden yayımlar şeklindedir (DPT, 2001). Son yıllarda çocuklara yönelik eğitim çalışmalarına da önem verilmektedir. Ayrıca, yayım ve tanıtım çalışmaları Ulusal Ormancılık Programı ve 1. Çevre ve Ormancılık Şurası'nda da özellikle orman-halk ilişkilerinin iyileştirilmesi bağlamında önemsenmektedir. 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı Taslağında ise orman köylülerinin eğitimi ve bu köylülere yönelik yayım faaliyetleri ORKÖY' nün görevleri arasına alınması öngörülmektedir (URL-5, 2006). 1970'de kurulan ORKÖY bir çok başarılı projeyi gerçekleştirmişse de, son 10-15 yıldır yaşamakta olduğu kurumsal düzeydeki sorunlar nedeniyle üstlendiği misyonu yerine getirmez hale gelmiştir (Tolunay ve Korkmaz, 2005b).

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Küresel ölçekte ortaya çıkan kalkınma ve ormancılık odaklı gelişmeler dar bir ölçekte değerlendirildiğinde çözüm ve önlemlerin büyük bir bölümünün kırsal halk ve bu halkın eğitimi üzerine indirgenebildiği görülmektedir. Nitekim, strateji, amaç ve politikalar ne kadar iyi belirlenirse belirlensin, yürütülmesi gereken eylemler ne kadar iyi planlanırsa planlansın bu planlarda belirtilen hususların yerel ölçekte yürütücüsü orman köylüleri olacaktır. Yani, sadece kırsal halkın sayısı değil, aynı zamanda niteliği de önemlidir.

Bu çerçevede şekillenen öneriler ise şu şekildedir: (a) Kırsal halkın öncelikle eğitim, sağlık, ulaşım, gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması ve yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik çalışmaların, kırsal yöre insanları ile birlikte planlanması gerekmektedir, (b) Halk katılımının hangi alanlarda olacağı ve boyutu netleştirilmeli ve başta bilgi düzeyi olmak üzere gerekli alt yapının oluşturulmasına yönelik çalışmalar yapılmalıdır, (c) Kırsal kalkınma program ve projeleri ile kırsal halkı ilgilendiren ormancılık uygulamaları katılımcı yaklaşımlarla belirlenmelidir. Bunun için etkin bir karşılıklı bilgi alış verişi veya haberleşme süreci tesis edilmelidir, (d) Kırsal alana yönelik hizmet veren kurum ve kuruluşlar arasında işbirliği ve paylaşım önemsenmelidir, (e) Bir taraftan kırsal örgütlenme yaygınlaştırılırken; diğer taraftan mevcut örgütlerin bilgi ve kapasite düzeyleri ile sorun çözme yetenekleri arttırılmalı, orman ürünleri istihsali dışında da etkin bir şekilde çalışmasına olanak sağlanmalıdır. (f) Sivil toplum kuruluşları kırsal kalkınma çalışmalarında daha etkin yer almalı ve bu alanda faaliyet gösteren diğer kurum ve kuruluşlarla eşgüdüm içinde olmalıdır, (g) Kırsal alanda eğitimin kurumsal alt yapısı geliştirilmelidir, (h) İlgili kurum ve kuruluşların yayım ve tanıtım çalışmalarına ayırdıkları ödenek arttırılmalı ve bu çalışmalarda eşgüdüm sağlanmalıdır, (ı) Yayım ve tanıtım insanlar için değil, insanlarla birlikte yapılan bir etkinliktir. Bu nedenle etkinliğin tasarımında kırsal halk mutlaka olmalıdır, (i) Yayım ve tanıtım çalışmalarında görev alacak kişilerin eğitimi sağlanmalıdır, (j) Yeni iş fırsatları yaratılmalı, mesleki eğitim geliştirilmeli, girişimcilik özendirilmeli ve organize üretime yönelik alt yapılar hazırlanmalıdır. Bunun için özel eğitim programları düzenlenmelidir, (k) Kırsal yörede geliştirilen iyi örnekler araştırılmalı ve yayım ve tanıtım çalışmaları ile yaygınlaştırılmalıdır, (l) Ormancılığımıza girmiş ve kabul görmüş yeni kavram, politika ve uygulamalar hakkında kırsal halk bilgilendirilmelidir.

Bunlar yapıldığında şu faydalar elde edilebilecektir:

(1) Kırsal yörede çözülmesi gereken sorunlar, kırsal yöre insanları tarafından da tespit edilecek ve çözümüne başlanacaktır.

(2) Kırsal yöre halkını kontrol altına alan ve denetleyen uygulamalar yerine, kırsal yöre halkını dinleyen, cesaret veren, rehberlik eden ve onlara yardımcı olan bir ilişki içerisine girilecektir.

(3) Kırsal yöre halkının kaynakları etkin ve verimli bir şekilde kullanması sağlanacaktır.

(4) Teknik bilgi ve becerilerin paylaşıldığı, iyi bir haberleşme ağı kurulacaktır.

(5) Kırsal yöre insanları kaderciliği terk edecek, yaşamlarını sürdürme konusunda güven ve inançları gelişecektir.

KAYNAKLAR

Anonymous, 1988. Participatory Monitoring and Evaluation (Handbook for Training Field Workers), FAO/RAPA Publication No: 1988/2, Bangkok, Thailand.

DPT, 2000. Kırsal Kalkınma, Özel İhtisas Komisyon Raporu, 8. Beş Yıllık Kalkınma Planı, DPT No: 2522, ÖİK No: 538, Ankara.

Falconer, J., 1987. Forestry Extension, A Review of Key Issues, Social Forestry Network Paper, ODI, London, UK.

Malla, Y., B., Jackson, W., J., ve Ingles, A., W., 1988. Community Forestry for Rural Development in Nepal, A Manual For Training Field Workers, FAO, Rome, Italy.

Oakley, P. ve Garforth, C., 1985. Guide to Extension Training, FAO Training Series, No: 11, FAO, Rome, Italy.

Savaş, F.V., 1979. Kalkınma Ekonomisi (İkinci Baskı), İ. İ. T. İ. A. Nihad Sayar Yardım Vakfı Yayınları, No:315/547, İstanbul, Türkiye.

Sim, D. ve H., A., Hilmi, 1987. FAO Foresty Paper 80., FAO, Roma, Italy.

Smith, V., 1993. Forestry Extension Module**,** AERDD, University of Reading, U.K.

Tolunay A., Korkmaz, M., Alkan, H., 2005. Batı Anadolu Bölgesi'nin Silvopastoral Sistemleri ve Kıl Keçisi Otlatmacılığındaki Yeri ve Önemi, Süt Keçiciliği Ulusal Kongresi, 25-27 Mayıs 2005, İzmir, Türkiye.

Tolunay, A., Korkmaz, M., 2005a. Kırsal Kalkınma Sürecinin İzleme ve Değerlendirme Aşamasında Katılımcılık, Türk Ormancılığında Uluslararası Süreçte Acil Eyleme Dönüştürülmesi Gereken Konular, Mevzuat ve Yapılanmaya Yansımaları Sempozyumu, Antalya, Türkiye.

Tolunay, A., Korkmaz, M., 2005b. 35. Kuruluş Yılında ORKÖY, 1. Çevre ve Ormancılık Şurası, 22-24 Mart 2005, Antalya, Türkiye.

URL-1; 2006. Genel Nüfus Sayımları, DİE, www.die.gov.tr/genel nüfus sayımları

URL-2, 2005. Orman-Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü Hizmet Değerlendirme Raporu, www. cevreorman.gov.tr/ orkoy/haber/rapor.pdf. (Erişim Tarihi: 01.08.2005)

URL-3, 2006. http://www.tb-yayin.gov.tr/. (Erişim Tarihi: 10.03.2006)

URL-4, 2004. Ulusal Ormancılık Programı. (Erişim Tarihi: 09.02.2006)

URL-5, 2006. 9. BYKP Taslağı, http://www.ogm.gov.tr/ip1/index.htm (Erişim Tarihi:09.02.2006)